

به مناسبت سالروز تولد بانو نفیسه ریاحی

○ مهنروش کیان پور

مدرس دانشکده سوره اهواز

می‌سازد. آخرین نمایشگاهی که از آثار نفیسه ریاحی برپا شد، در سال ۱۳۷۹ (۲۰۰۰) بود که مکان برگزاری آن «کاخ ملل» سازمان ملل متحد در ژنو بود.

فعالیت‌ها و شهرت وی در زمینه انیمیشن و... دال برناده گرفته دیگر فعالیت‌های او در عرصه‌های دیگر هنری نیست که از جمله آن می‌توان به تصویرگری کتاب کودک اشاره کرد. وی در این زمینه نیز به تجربیات موفقیت‌آمیزی دست زده است و از تاریخ‌سازان تصویرگری کتاب کودک در ایران محسوب می‌شود.

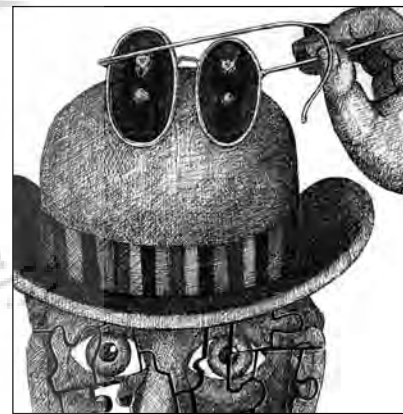
عشق او به هنر مدرن، در تمام آثارش مشهود است. ولی آنچه بر این تمایل ارج می‌نهد، شناخت عمیق وی از هنر و ادبیات کلاسیک و فولکلور سرزمینش و تلفیق آن با نیاز دنیای مدرن است. حاصل فعالیت‌های نفیسه ریاحی، کسب ۵

تا ۶۲، در مدرسه هنرهای تزئینی لیس در جنوب فرانسه، به فراگیری هنر سرامیک و حکاکی روی فلزات (GRAVUR) می‌پردازد.

او در سال ۱۳۵۰، در استودیو بروکسل بل‌ویزیون، در ساختن کارتون انیمیشن «لوک خوش شانس»، همکاری داشته است.

به جرأت می‌توان نفیسه ریاحی را اولین زن انیماتور ایرانی نامید. وی در این زمینه، با کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان همکاری داشته که نتیجه آن ساخت فیلم‌هایی چون: رنگین کمان، مداد بنفش، از طهران تا تهران و... است. وی همچنین در فیلم گربه‌ها و ملک جمشید، به عنوان کارگردان همکاری داشته. علاوه بر این، فیلم‌هایی برای وزارت فرهنگ و هنر، شهرداری تهران و نیز فیلمی به مناسبت «سال خانواده» برای «کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل»

کم‌تر کسی است که نام نفیسه ریاحی، این بانوی هنرمند و بلندآوازه ایرانی را نشنیده باشد. بانو نفیسه ریاحی را نه تنها به عنوان یک تصویرگر کتاب کودک، بلکه قبل از آن به عنوان یک انیماتور حرفه‌ای، کارگردان، فیلم‌ساز، مجسمه‌ساز، نقاش و گرافیست متعهد می‌شناسیم. نفیسه ریاحی، دومین دختر تیمسار تقی ریاحی بود. او در ۴ خرداد ماه سال ۱۳۲۲، در استکهلم پاریس متولد شد. نفیسه ریاحی در سال ۱۳۴۰، برای ادامه تحصیل به مدرسه ایست بورن انگلستان رفت. پس از یک سال تحصیل در آن مدرسه، به دانشکده هنرهای زیبای ژنو (سوئیس) راه می‌یابد. سپس در سال ۱۳۴۵ تا ۱۳۴۷، در ایران به استخدام وزارت فرهنگ و هنر در می‌آید و در دانشکده هنرهای دراماتیک، کار تدریس را آغاز می‌کند. بعد از آن مجدداً به فرانسه بازمی‌گردد و در سال ۱۳۶۰

گروه سنی، به خوبی مشهود است. وی در این اثر، از هاشورهای مقاطع و دورگیرهای خطی برای ایجاد اشکال تصویری استفاده کرده و تنها در قسمت‌های کوچکی از کار، برای تأکید بر موضوع مورد نظر، از رنگ کمک گرفته است.

وی با ابتکاری خلاقانه و توسل به خیال‌پردازی، تصاویری خلق کرده که علاوه بر ماندگاری در ذهن، به بار آموزشی اثر افزوده و برای فهماندن موضوع به مخاطب، از نویسنده گوی سبقت را ربوده است.

اثر دیگر نفیسه ریاحی، تصویرسازی یک افسانه تاریخی است به نام هفت خوان رستم. این کتاب نوشته م. آزاد است و کانون آن را در سال ۱۳۵۲ به چاپ رسانده.

با توجه به این که این داستان افسانه‌ای است مربوط به دوره ساسانی، تصویرگر با تأکید بر نقش برجسته‌ها و نقوش ظروف سیمین و زرین به جا مانده از آن دوره، چنان زیبا و هنرمندانه این اثر را خلق کرده که هر بیننده‌ای را به تحسین وامی‌دارد. توجه به جنبه‌های تاریخی، ملی و فرهنگی در خلق اثر و استفاده از سایه روشن‌های دقیق (توسط رنگ‌های جوهری) برای حجم‌نمایی و دقت در ساخت و ساز، نقوش این اثر را زیبا و زیباتر ساخته است. شیوه تصویرگری این کتاب، تزئینی است. علاقه وافر وی به نقش برجسته‌ها، باعث شده که در تصویرگری این کتاب، با تکنیک آبرنگ چنان به ساخت و ساز تصاویر بپردازد که هر تصویر هم‌چون

جایزه بین‌المللی برای تصویرگری‌ها و فیلم‌هایش بود. از آثاری که وی برای کودکان تصویرگری کرده، می‌توان به: پول و اقتصاد (دی ماه ۱۳۴۹)، چه می‌خواهید بدانید (فروردین ۱۳۵۲)، هفت‌خوان رستم (اردیبهشت ۱۳۵۲)، در بهار خرگوش سفیدم را یافتیم (۱۳۷۰) و هفت رویای کلاغ اشاره کرد.

تصویرگری کتاب پول و اقتصاد در سال ۱۳۴۹ (۱۹۷۰)، دیپلم افتخار یونسکو را به خود اختصاص داد.

این کتاب نوشته داریوش آشوری است که توسط انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، در دی ماه ۱۳۴۹ به چاپ رسید. در این اثر، ریاحی از تکنیک‌های متفاوتی از جمله «ترافارد» و ایجاد بافت از طریق اجسام برجسته استفاده کرده است. وی در این اثر و نیز تصویرگری هفت خوان رستم (که به آن اشاره خواهد شد)؛ نظری به نقوش و اشیای دوره‌های تاریخی ایران، به خصوص آثار بازممانده از دوره ساسانی داشته. این اثر برای گروه سنی (د) نوشته شده و تصویرگری خانم ریاحی در این کتاب، بسیار مناسب و منطبق با متن و گروه سنی مخاطب است.

اثر دیگر وی، به نام چه می‌خواهید بدانید؟ به ترجمه ع. نوریان کتابی علمی - آموزشی است که کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، آن را در فروردین سال ۱۳۵۲ به چاپ رساند. در تصویرگری این اثر نیز توجه به نوع تصویرگری بادر نظرگرفتن

۱۳۷۹ (۲۰۰۰ میلادی)، در «کاخ ملل» سازمان ملل متحد واقع در ژنو برگزار شد. وی از سال ۱۳۷۳ تا پایان زندگی‌اش، در مدرسه «کودکان فرانسوی» در تهران به تدریس مشغول بود.

در کل، آثار این هنرمند شامل خصوصیات زیر است: همراهی با متن داستان، توجه به سنن هویت فرهنگی، خلاقیت و جسارت در کار، تغییر و تنوع تکنیک بر حسب نیاز که می‌توان این‌ها را از مشخصه‌های مثبت در آثارشان محسوب کرد.

شادروان نفیسه ریاحی، در ۱۲ آبان ماه، سال ۱۳۷۹ در سن ۵۷ سالگی در اثر بیماری سرطان درگذشت، ولی آثار زیبا و خلاقانه وی یادش را همیشه در یادها و خاطرهای زنده نگه می‌دارد.

پی‌نوشت:

۱- امیر ابراهیمی، ثمیلا؛ ستایشگر زیبایی‌های زندگی (وداع با نفیسه ریاحی)؛ مقاله از مجله رویش، شماره

CHIRSHMAN, ROMAN-PARTHES
ET SASSANIDSS - ۱۹۶۲ BY LIBRAIRIE GALLIMARD

۲- روزنامه جوان، شماره ۵۷۷، مقاله شماره ۷۲۷۰، اسفند ۱۳۷۹

۳- فرح زاد، پوران؛ زن از کتیبه تا تاریخ (جلد اول)، نشر زریاب ۱۳۷۸

۴- ایشان هم‌چنین کتابی به نام الفبای فارسی در انتشارات جانزاده دارند.

۵- با تشکر از همکاری صمیمانه مسئولان کتابخانه مرجع کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

نقش برجسته‌ای سه بعدی در نظر بیننده جلوه کند. همین علاقه باعث شد که وی در سال ۶۰ به فرانسه مهاجرت کند و در آن‌جا به فراگیری هنر حکاکی روی فلزات و... بپردازد.

در بهار خرگوش سفیدم را یافتم، اثر دیگری است از او که در سال ۱۳۷۰، توسط نشر مرکز (مریم) به چاپ رسید. این کار از آثار قبلی وی بسیار فاصله گرفته است و به نوعی بی‌حوصلگی و شتابزدگی و دلپره در خلق تصاویر این کتاب دیده می‌شود.

رنگ‌ها از طیف خاکستری است که برای گروه سنی «ب» و «ج» که مخاطب این داستان هستند، مناسب نیست. تکرار دو تصویر، تنها با تغییر رنگ، در این اثر دیده می‌شود که هیچ دلیل منطقی برای این تکرار وجود ندارد. تکنیک این اثر گواش و پاستل و به شیوه رئالیسم کودکانه اجرا شده است.

انتشارات سروش در سال ۱۳۸۰، کتاب هفت رویای کلاغ، به نویسندگی محمد محمدی را منتشر و نام تصویرگر آن را خانم ریاحی قید کرد. با توجه به این‌که این اثر، بعد از فوت این هنرمند انتشار یافته، به درستی مشخص نیست که او در چه سالی دست به خلق این تصاویر زده است.

خانم ریاحی^۱ در نمایشگاه بین‌المللی کتاب کودک ایران، آبان سال ۱۳۷۲ (جهان رازها و رمزها) با اثر شاهنامه^۲ موفق، به دریافت جایزه از این جشنواره شد. آخرین نمایشگاه وی در سال